

- Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – 174 с.
- Атаманчук П.С., Мендерецький В.В. Управління продуктивною навчально-пізнавальною діяльністю на основі об'єктивного контролю // Педагогіка і психологія. – 2004. – №3. – С.5-18.
- Атаманчук П.С., Кух А.М. Тематичні завдання еталонних рівнів з фізики (7-11 класи): Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. – 132 с.
- Державний стандарт середньої освіти України // Освіта України. – 1996. – №3.
- Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
- Колесников Л.А. Основы теории системного подхода. – К.: Наукова думка, 1988. – 176 с.
- Королів В.А. Обратная связь как система // Методы менеджмента качества. – 2005. – №8. – С.10-14.
- Прокопчук В.Є. Методична підготовка у професійній освіті майбутніх учителів // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 2. – С.136-140.
- Самойленко П.И. Введение в дидактику физики средней профессиональной школы. – М.: Издательский отдел ИПЦ СПО, 2005. – 136 с.

The article is devoted raising and decision of problem of effective realization of semantic, organizational and administrative functions of textbook from a method and technique of educational physical experiment as an effective transmitter of educational standard and mean of total quality management of professional preparation of future teacher of physics.

Key words: quality, innovative technologies, studies, set-date education, educational prognosis, standard measuring devices of quality of knowledge's, objective control, educational environment, quality management of studies, effectiveness, competence, world view, are personality oriented.

Рис. 9. Макети обкладинок підручників
Отримано: 22.10.2010

УДК [378.147:37.041]

Л. І. Білоусова, О. Б. Кисельова

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМООСВІТИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Статтю присвячено проблемі формування компетентності самоосвіти майбутнього вчителя у навчальному процесі сучасного педагогічного університету. Описано технологію формування зазначеної компетентності в умовах інформаційно-навчального середовища, наведено результати її експериментальної апробації.

Ключові слова: компетентність самоосвіти, інформаційно-навчальне середовище, майбутній педагог, технологія формування компетентності самоосвіти.

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін, що відбуваються в науці, техніці і технологіях, одним з найважливіших показників якості фахової підготовки сучасного випускника вищого навчального закладу є рівень сформованості його здатності й готовності до неперервного професійного самовдосконалення шляхом самоосвіти. Найбільшою мірою це стосується випускників педагогічних спеціальностей, оскільки професійна спроможність учителя, його авторитет і результативність освітньої діяльності безпосередньо залежать від уміння самостійно й систематично розширювати власний кругозір у вибраній предметній галузі, оволодівати інноваційними методами і технологіями навчання, опанувати новітній професійний інструментарій.

Соціальна потреба в підготовці майбутніх педагогів, здатних до самостійного професійного вдосконалення, зумовлює необхідність обґрунтування і розробки технології формування компетентності самоосвіти у студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Така технологія має спиратися на інтенсивне використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій і ресурсів інформаційно-навчального середовища, реалізованого у навчальному закладі.

Аналіз актуальних досліджень. Самоосвіта виступає особистісною і суспільною цінністю вчителя, необхідним компонентом його інтелектуального та професійного вдосконалення. Дослідженням різних аспектів самоосвіти зай-

малось широке коло науковців: педагоги (С. Архангельський, А. Громцева, Б. Райський та інші), психологи (Л. Віготський, О. Ковальов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та інші), філософи (О. Бурлука, Б. Гершунський, В. Лозовий та інші), соціологи (І. Грабовець, Г. Зборовський, О. Шукліна та інші) тощо. У працях І. Наумченка, М. Рогозної, Р. Скульського, В. Шпак та інших закладено теоретичний фундамент і сформульовані продуктивні ідеї щодо самоосвіти майбутніх вчителів.

Інформатизація усіх галузей діяльності людини призвела до якісних змін і в середовищі навчання, що позначилося на появі нового терміну – „інформаційно-навчальне середовище” (О. Ракітіна, В. Лискова, А. Веряєв, І. Шалаєв та ін.). Окремим аспектам самоосвіти в умовах інформатизації навчального процесу присвячені праці А. Андрєєва, Е. Ганіна, В. Надеїна, Г. Серікова, О. Шукліної та інших. Разом з тим, в контексті інтенсивного поширення інформаційного простору домінуючим напрямком професійної підготовки майбутніх учителів є формування їх готовності і здатності до ефективного здійснення самоосвіти із використанням нових можливостей, які надає сучасне інформаційно-навчальне середовище.

У Законі України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” одним з головних державних пріоритетів визначено прагнення побудувати відкрите для всіх та орієнтоване на інтереси людей

інформаційне суспільство, функціонування якого забезпечується компетентними фахівцями [3]. Становленню компетентнісного підходу в освіті присвячені роботи В. Адольфа, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Зимньої, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, С. Ракова, І. Родигіної, О. Савченко та інших, його впровадження в процес підготовки майбутніх фахівців розглядається В. Болотовим, Б. Гершунським, В. Лозовою, В. Серіковим, Л. Сохань, О. Хуторським, М. Чошановим, С. Шишовим та іншими.

Питання сутності педагогічної професійної компетентності досліджуються В. Беспаловим, О. Гурою, Т. Добудько, Л. Карповою, Н. Кузьміною, А. Радченко, А. Марковою, А. Тряпціною та ін. Деякі аспекти самоосвітньої компетентності особистості висвітлено в працях Н. Бухлової, Н. Кубракової, О. Фоміної, де на перший план виходить категорія „здатності до дії” як уміння використовувати знання у практичній діяльності [2, 5, 6].

Отже, істотний вплив інформатизації на навчальний процес зумовлює необхідність адаптації і подальшого розвитку фундаментальних ідей формування самоосвітніх вмінь з урахуванням нових умов сучасної освіти.

Мета статті полягає у висвітленні сутності і результатів експериментальної апробації технології формування компетентності самоосвіти майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутнього педагога має забезпечувати наявність у нього ціннісних орієнтацій, позитивних мотивів, внутрішньої потреби в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань, усвідомлення ним особистісного та суспільного значення самоосвіти, розвиненого емоційно-вольового механізму щодо подолання труднощів на шляху до опанування новими знаннями, оволодіння вміннями використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для самоосвіти.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про складність і багатоаспектність поняття „самоосвіта”, що зумовило наявність різних підходів до його тлумачення. Самоосвіта розглядається як: вид пізнавальної діяльності (М. Бондаренко, А. Громцева, Н. Косенко, П. Пшебильський, Н. Хмель та ін.); процес пізнання (Б. Райський); вид навчання (В. Оконь, І. Колеснікова); форма набуття та поглиблення знань (Л. Борисова, Н. Бухлова, О. Лебедева, Р. Скульський); освіта, яка здобувається шляхом самостійної роботи (С. Гончаренко); складова частина самовиховання, удосконалення особистості (Г. Коджаспірова); форма неперервного продовження загальної та професійної освіти (А. Айзенберг, М. Піскунов); готовність людини до самостійного творчого оволодіння знаннями, вміннями та навичками (С. Архангельський) тощо.

На основі аналізу та зіставлення думок різних авторів нами було уточнено характеристичні ознаки самоосвіти: самостійність, добровільність, керованість самою особистістю, спрямованість на задоволення пізнавальних потреб та інтересів, неперервність. У [1] нами з'ясовано, що самоосвіта майбутнього педагога виконує соціальні (ре-соціалізація, соціальні захищеність та інтеграція особистості), особистісні (самовдосконалення та самоствердження особистості, самореалізація в професійній діяльності) та професійно-педагогічні (адаптивна, компенсаторна, інформаційна та розвиваюча) функції. Комплексний аналіз робіт науковців дає підстави вважати самоосвіту майбутнього педагога добровільною, самостійною індивідуально-пізнавальною діяльністю, керованою самою особистістю та спрямованою на неперервне самовдосконалення щодо реалізації соціальних, особистісних та професійно-педагогічних функцій.

З урахуванням сучасних досліджень педагогічної теорії та практики (Н. Бухлова, О. Фомина, В. Корвяков) у [7] нами визначено компетентність самоосвіти майбутнього педагога як цілісне професійно-значуще особистісне утворення, що зумовлює готовність і здатність до ефективного здійснення самоосвіти з метою самовдосконалення та професійного розвитку. На підставі конкретизації та аналізу комплексу знань, умінь і навичок, потрібних майбутньому педагогу для того, щоб займатися самоосвітою в умовах інформаційно-

навчального середовища, нами виокремлено у структурі компетентності самоосвіти сукупність взаємопов'язаних компонентів, а саме: мотиваційно-ціннісний (усвідомлення самоосвіти як особистісно та суспільно значущої діяльності; внутрішня потреба в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань; ціннісні орієнтації та мотиви щодо здійснення самоосвіти; емоційно-вольовий механізм щодо подолання труднощів у самоосвіті); організаційний (організаційно-управлінські знання і вміння: цілепокладання, уміння раціонально планувати та організувати самоосвіту); процесуально-інформаційний (інформаційно-пошукові, навчально-інформаційні, технологічні знання і вміння); контрольно-рефлексивний (уміння самоаналізу та самооцінки; самоконтролю та саморегуляції; рефлексивні вміння).

Існування інформаційно-навчального середовища вносить суттєві зміни як до освіти, так і до самоосвіти, виступаючи фактором її стимулювання і підтримки (О. Ракітіна, В. Лискова, С. Лещук, Ю. Рамський, М. Умрик та інші). Варто відзначити, що специфічним для здійснення самоосвіти в умовах інформаційно-навчального середовища є наявність відкритого інформаційного простору; необхідність застосування пошукових систем для доступу до інформації; робота з різноформатною електронною інформацією; відсутність обмежень щодо місця й часу здійснення самоосвіти; широкий спектр форм самоосвіти; наявність автоматизованих засобів самоконтролю тощо.

У руслі нашого дослідження процес формування компетентності самоосвіти майбутнього педагога – це взаємозв'язана сукупність заходів, які забезпечують досягнення більш високого рівня здійснення самоосвіти. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що формування компетентності самоосвіти майбутнього педагога вимагає поетапного, неперервного, логічно вибудованого використання комплексу форм і методів навчання, що сприяють розвитку ціннісних орієнтацій та позитивних мотивів, потреби в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань, самоосвітніх вмінь.

У ході наукового пошуку нами було розроблено технологію формування компетентності самоосвіти майбутнього педагога, яка є впорядкованою сукупністю дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату у рамках компетентнісного підходу, спрямовують на ефективну майбутню педагогічну самоосвіту, а також враховано такі фактори:

- цілісний (формування компетентності самоосвіти відбувається у процесі навчання всіх дисциплін у взаємозв'язку і взаємозалежності);
- особистісний (врахування наявного рівня готовності студентів до самоосвіти);
- діяльнісний (формування у студентів компетентності самоосвіти відбувається в процесі набуття власного досвіду здійснення самоосвіти) [1].

Розроблена технологія формування компетентності самоосвіти майбутнього педагога в умовах інформаційно-навчального середовища передбачала впровадження і реалізацію таких етапів:

- 1) пропедевтичний (адаптація студентів до інформаційно-навчального середовища, реалізованого у вищому навчальному закладі);
- 2) базовий (формування і узагальнення знань, умінь, навичок щодо здійснення самоосвіти в умовах інформаційно-навчального середовища);
- 3) продуктивний (накопичення суб'єктивного самоосвітнього досвіду в педагогічній діяльності).

Формувальний експеримент був спрямований на забезпечення впровадження розробленої технології у навчальний процес педагогічного університету із адекватним вибором форм і методів її реалізації.

Метою першого, *пропедевтичного, етапу технології* (1-2 курсу) була адаптація студентів до інформаційно-навчального середовища, реалізованого у вищому навчальному закладі. Основними завданнями на цьому етапі були: збудження позитивної мотивації, створення умов для оволодіння основними вміннями організації самоосвіти, фор-

мування інформаційно-пошукових, навчально-інформаційних, технологічних знань і вмінь, ініціація рефлексії. Вирішення цих завдань здійснювалось шляхом організації лекцій-візуалізацій, лекцій-дискусій, проблемних семінарів, „круглих столів”, лабораторних робіт, самостійних робіт, тренінгів, консультацій, контрольних робіт, науково-методологічних та методичних семінарів (для викладачів), а також використання таких методів як: пояснювальний, репродуктивний, проблемний.

Мета базового етапу технології (3 курс) полягала у формуванні і узагальненні знань, вмінь, навичок щодо здійснення самоосвіти в умовах інформаційно-навчального середовища. Основними завданнями було формування ціннісного ставлення до самоосвіти як професійно значущої якості, конкретизація мети самоосвіти, складання та реалізація індивідуальних програм самоосвіти, оволодіння інтегрованими вміннями роботи з електронною різноформатною інформацією, вдосконалення вмінь здійснювати самоконтроль за допомогою автоматизованих засобів тестування і комплексу контрольних завдань. Основними формами реалізації завдань були проблемні лекції, семінар-диспут, лабораторні роботи, „мозкові атаки”, семінар-організація захисту освітніх результатів, самостійні роботи, психологічні та інтерактивні тренінги, індивідуальне психолого-педагогічне консультування, конференція, науково-дослідна робота студентів, контрольні, курсові роботи, педагогічна практика. На даному етапі використовувались переважно методи проблемного викладу, евристичні та пошукові.

На продуктивному етапі технології (4 курс) ставилося за мету накопичення суб'єктивного самоосвітнього досвіду в педагогічній діяльності. Основними завданнями були інтеграція потреби у самоосвіті з майбутньою професією, формування самоосвітніх вмінь учнів, реалізація мети самоосвіти майбутнього педагога, поглиблення теоретичних знань і вдосконалення організаційно-управлінських вмінь і навичок, вироблених на попередніх етапах, залучення студентів до розширення інформаційно-навчального середовища, аналіз, пошук і визначення напрямів і ефективних шляхів вдосконалення власної самоосвіти. Для реалізації завдань на продуктивному етапі використовувались такі форми роботи: проблемна лекція, лекції-конференції, інтегровані семінари, семінар вирішення проблемних завдань, семінари-проекти, діагностичні практикуми, самостійна робота, складання портфоліо, проектна діяльність, тренінг, on-line консультації, взаємонавчання, науково-дослідна робота студентів, телеконференція, контрольні, курсові роботи, педагогічна практика, а також застосовувались проблемний, евристичний, пошуковий та дослідницький методи.

Для експериментальної апробації технології формування компетентності самоосвіти у навчальному процесі педагогічного університету було розроблено дидактичні і методичні матеріали до окремих тем курсів „Сучасні інформаційні технології”, „Педагогічна інформатика”, „Методика навчання”, а саме: програми тренінгів „Інтернет у самоосвітній діяльності” і „Тайм-менеджмент самоосвіти”, спецкурс „Самоосвіта в умовах інформаційно-навчального середовища”, завдання для студентів, значущі для конструювання і реалізації особистого плану самоосвіти, колекція посилань на сайти Інтернет, рекомендації для студентів щодо практичної організації самоосвіти. Разом із тим, оскільки досліджувана компетентність є характеристикою особистості, її власним надбанням, то на її формування впливали не тільки зазначені навчальні дисципліни, а й весь навчальний процес. Перш за все, це вивчення таких дисциплін, як „Педагогіка”, де висвітлювався вплив новітніх технологій на навчально-виховний процес, „Основи педагогічної майстерності”, де наголошувалось на значущості самоосвіти для вчителя, відпрацьовувались основні організаційні вміння самоосвіти тощо.

З метою перевірки ефективності теоретично обгрунтованої технології формування компетентності самоосвіти майбутніх педагогів в умовах інформаційно-навчального середовища було проведено педагогічний експеримент на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди протягом 2005-2009 років.

На підставі аналізу досліджень педагогічної теорії та практики для з'ясування вихідного рівня сформованості компетентності самоосвіти майбутніх педагогів, а також виявлення впливу розробленої технології на рівень сформованості компетентності самоосвіти майбутніх педагогів у [4] нами уточнено її критерії та показники:

- 1) мотиваційний (наявність внутрішньої потреби в самоосвіті, ціннісних орієнтацій та позитивних мотивів);
- 2) організаційний (розвиненість умінь визначати мету самоосвіти, раціонально її планувати та організовувати);
- 3) інформаційно-діяльнісний (володіння інформаційно-пошуковими, навчально-інформаційними, технологічними знаннями і вміннями);
- 4) контрольньо-оцінний (вміння контролювати, аналізувати власну самоосвіту, детермінувати її подальші цілі).

В межах експериментального дослідження для діагностики і моніторингу компетентності самоосвіти студентів використовувався комплекс методик, який мстив не лише анкетування, а й спостереження, самооцінку, самоаналіз (рефлексію), бесіди з викладачами, аналіз педагогічних ситуацій, вивчення продуктів самостійної діяльності, результатів заліків, курсових і дипломних робіт, підсумкової державної атестації. Оскільки компетентність самоосвіти майбутніх учителів передбачає наявність не тільки знань, а й значною мірою самоосвітніх вмінь, то для отримання експериментальних даних використовувалися спеціально розроблені завдання.

Аналіз отриманих даних засвідчив, що студенти експериментальної групи виявили кращі знання і вміння в галузі самоосвіти, значно підвищився рівень мотивації до подальшого набуття нових професійних знань в умовах інформатизованого навчального процесу (рис. 1).

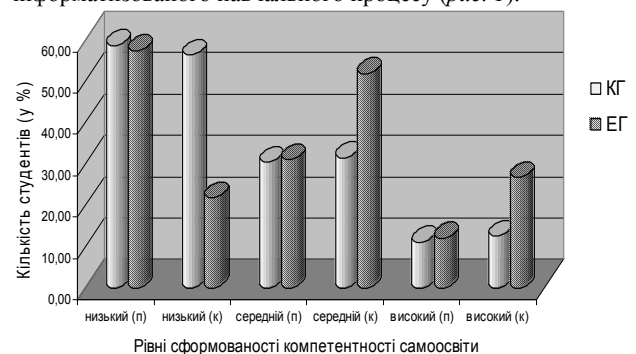

Рис. 1. Розподіл студентів за рівнями сформованості компетентності самоосвіти

Висновки. На підставі вивчення психолого-педагогічних джерел з'ясовано сутність, характеристичні ознаки та функції самоосвіти; визначено сутність і основні компоненти компетентності самоосвіти майбутнього педагога; теоретично обгрунтовано технологію її формування в умовах інформаційно-навчального середовища. Експериментальна перевірка розробленої технології засвідчила її позитивний вплив на сформованість компетентності самоосвіти майбутнього педагога, що підтверджується математичними методами обробки результатів експерименту.

Перспективним напрямом подальших наукових розробок може бути дослідження інтеграції самоосвітньої і навчальної діяльності в системі післядипломної освіти, проблеми самоосвіти осіб зі спеціальними потребами.

Список використаних джерел:

1. Білоусова Л. І. Технологія формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти з використанням потенціалу інформаційно-навчального середовища / Л. І. Білоусова, О. Б. Кисельова // Інформаційні технології в освіті : збірник наукових праць. Випуск 3. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2009. – С. 11-19.
2. Бухлова Н. В. Навчасно вчитися : діагностика і формування самоосвітньої компетентності учнів / Наталія Бухлова. – К. : Вид. дім „Шкіл. Світ”; Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
3. Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” [Електро-

- ний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – С. 102. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>.
4. Кисельова О. Б. Сутність і критерії сформованості компетентності самоосвіти майбутнього педагога / О. Б. Кисельова // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за заг. ред. академіка І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. – Х., 2010. – Вип. 36. – С. 70-76.
  5. Кубракова Н. В. Формування самоосвітньої компетентності учнів в основній школі сільської місцевості / Н. В. Кубракова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : [зб. наук. праць] / редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя. – 2005. – Вип. 36. – С. 31-37.
  6. Фомина Е. Н. Формирование самообразовательной компетентности студентов на основе применения модульной технологии (на примере средних профессиональных учебных заведений) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Е. Н. Фомина. – Волгоград, 2007. – 24 с.
  7. Щолок О. Б. Інформаційно-навчальне середовище як чинник формування компетентності в майбутнього фахівця у процесі самоосвіти / О. Б. Щолок // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 43. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2006. – С. 366-370.

The article is devoted to the problem of forming of self-educational competence of future teacher in the educational process of modern pedagogical university. Technology of forming of the noted competence is described in the conditions of informative-educational environment, the results of its experimental approbation are presented.

Key words: competence of self-education, informative-educational environment, future teacher, technology of forming of self-education competence.

Отримано: 20.05.2010

УДК 378.853

Г. В. Войтків

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА САМОСТІЙНА РОБОТА – ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ФІЗИКІВ

Використання моделювання та самостійної творчої роботи студентів-фізиків у навчально-виховному процесі сприяє тимчасово підвищенню їх професійної компетентності.

Ключові слова: моделювання у навчально-виховному процесі, самостійна робота.

Високої якості освітніх послуг можна досягти тільки за наявності висококваліфікованих педагогів, які постійно вдосконалюють свою майстерність, мобільно реагують на зміни, що відбуваються в освітньому просторі [10].

Професійна майстерність кожного педагога в умовах модернізації системи вищої освіти, зумовленої постійно зростаючими вимогами ринку праці, стрімкими технологічними змінами, залежить від якості його підготовки в університеті та вмінь працювати над собою, удосконалювати себе, йти в ногу із прогресом науки – тобто від його професійної компетентності. Компетентний означає знаючий, поінформований, авторитетний у певній галузі; той хто володіє компетенцією, тобто колом питань, з якими добре обізнаний [5, с.289]. Відомою істиною є те, що найкраще засвоюється навчальний матеріал, коли теорію поєднувати із практикою. На жаль, у педагогічних вищих навчальних закладах студенти-фізики мають змогу побувати в ролі «справжнього вчителя» нетривалий час – під час навчальної практики у школах. І тут студент, не володіючи ще практичними уміннями, попадає в складні педагогічні ситуації, де треба приймати серйозні рішення, – відразу відчуває всю складність конкретних педагогічних ситуацій.

Різні вчені займалися дослідженням підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів, зокрема природничих дисциплін. Аналіз літератури показує різноманіття цих шляхів, але ми найбільше схилиємось до таких методів як моделювання та залучення студентів до самостійної творчої роботи [9].

Отже, метою нашої статті є з'ясування ефективності використання моделювання у навчально-виховному процесі та самостійної творчої роботи студентів-фізиків і в подальшому – вчителів, як можливих шляхів підвищення їх професійної компетентності.

Проблема використання моделей у процесі навчання не нова. Вона досліджувалася в різних аспектах: застосування методу моделювання у дидактиці (Ю.В. Васьков, Є.Д. Матрон, В.М. Мізінцев, Р.Я. Касимов, Г.С. Сухобська); моделі, методи і механізми підвищення ефективності навчального процесу (В.Ф. Бабкін, І.В. Бурєєва, В.Г. Кузь, І.С. Колодій, С.О. Шаронова); моделювання педагогічних ситуацій як спосіб підготовки майбутніх спеціалістів (О.С. Березюк, М.Г. Горкун, А.М. Дахін, Ю.М. Кулюткін, О.Г. Штепа); психологічні аспекти моделювання (О.А. Братко, В.А. Штофф, Д.Б. Ельконін); навчання з використанням рольового моделювання (М.І. Воронко та ін.) [1].

Н.Д. Буренін, В.В. Давидов, Н.В. Кузьміна, В.О. Штоф та ін. розглядають моделювання у навчально-виховному процесі як навчальну діяльність більш усвідомлену та продуктивну, як зміст, метод пізнання, навчальну дію, метод для повноцінного навчання. Крім того моделювання залучає до дослідницької діяльності, сприяє формуванню наукового світогляду. Моделювання можна використовувати як рівень наукового пізнання, як засіб навчання та як навчальні дії. Важливим є використання моделювання як навчальної дії (засобу), без якої унеможливується повноцінна освіта [3; 4; 6].

Оскільки процес підготовки майбутніх педагогів передбачає вироблення вмінь і навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах, оволодіння сучасними методами, прийомами і формами роботи з учнями, то формування кваліфікованого педагога найефективніше може бути здійснено тоді, коли майбутній вчитель, ще навчаючись у вищому навчальному закладі, буде поставлений у умови, подібні до реальної професійної діяльності [9]. Майбутній педагог повинен вміти передбачити реакцію учнів на ту чи іншу ситуацію або інформацію. Метод педагогічного моделювання готує майбутніх педагогів до співпраці з учнями й ґрунтується на заміні конкретного об'єкта дослідження оригінальним, подібним до нього (моделлю). Модель є конструкцією, зразком будови певного об'єкта або ділянки дійсності, структурою, формально-логічною побудовою, що слугує аналогом реального об'єкта (оригіналу).

Моделювання типових педагогічних ситуацій у процесі підготовки учителя (аналіз цих ситуацій, проектування способів дій в цих ситуаціях, розігрування дій в запропонованих умовах) дозволяє завчасно, ще до безпосередньої практики у школі, перетворювати і синтезувати знання, отримані при вивченні окремих теоретичних дисциплін, і використовувати їх для розв'язування практичних задач.

Педагогічні задачі, що використовуються в процесі підготовки учителів, за своїм змістом є навчальними задачами. На відміну від реальних проблем і задач, з якими має справу учитель-практик, навчальні задачі спеціально призначені для навчання студентів, для направленої формування окремих умінь і навичок. Як ми вже наголошували вище, молодому спеціалісту важко зорієнтуватися у складних педагогічних ситуаціях, прийняти правильне рішення. Цінність навчальних задач-моделей полягає у тому, що при їх вирішенні увага студентів фокусується на попередньо відібраних і чітко обмежених ситуаціях, що спрощує при-